

ΕΙΣΑΓΩΓΗ¹

Στο Σύμβολο της Πίστεώς μας ομολογούμε πίστη στη «Εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν». Το «Μία» σημαίνει συσσωμάτωση όλων στο Χριστό, ὥστε να γίνει ο κόσμος ὅλος μια ποιμνὴ ὑπὸ Ἐνα Ποιμένα². Εἶναι και «Ἁγία» ἡ Ἐκκλησία, ἀφοῦ πορεύεται «ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι» και οἱ Ἀπόστολοι στην Πεντηκοστή «ἐπλήσθησαν... Πνεύματος Ἁγίου³». Εἶναι και «Καθολικὴ» ὡς ἐπιδιώκουσα τον αγιασμό και τη σωτηρία ὅλων των ἀνθρώπων⁴.

Εἶναι και «Ἀποστολικὴ» ἡ Ἐκκλησία, ἀφενὸς γιατί ἐξαπλώθηκε με το κήρυγμα των Ἀποστόλων και οἰκειοποιήθηκε μετὰ την κοίμησή τους το ἀποστολικὸ ἀξίωμα και ἔργο και ἀφετέρου ὡς διαρκῶς ἀποστελλομένη στον κόσμο. Ἐτσι μπαίνουμε στον πυρήνα του θέματός μας. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι Ἐκκλησία της συνεχούς ἀποστολῆς, μίας ἀδιάκοπης ἱεραποστολῆς «εντὸς και ἐκτὸς των τειχῶν». Προσυπογράφουμε το λόγο του Ἀρχιεπισκόπου Ἀναστασίου, που ἐπαναλάμβανε και ο ἀείμνηστος Η. Βουλγαράκης: «Ἐκκλησία χωρὶς ἱεραποστολή, εἶναι... χωρὶς ἀποστολή!»

¹ Στην εἰσαγωγή ἐπαναλαμβάνω και σκέψεις που ἔχουν ἐκτεθεῖ στο ἔργο μου «ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ», 2003, σσ. 9-22. Το ἔργο αὐτὸ ἔχει ἤδη ἐξαντληθεῖ.

² «Γεννήσεται μία ποιμνὴ (καί), Εἷς ποιμὴν» και να ἰσχύσει το «Εἷς Κύριος, μία πίστις, ἕν βάπτισμα» (Ιω.10,16. Ἐφεσ. 4, 5).

³ Πράξ. 2, 4. « Ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα... ἡ ρίζα ἁγία καὶ οἱ κλάδοι...» (Ρωμ.11,16). Εἶμαστε προορισμένοι «εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος Αὐτοῦ» (Ἐβρ.12,10). Ὅλοι πρέπει να συμμορφωνόμαστε στην Ἀποστολικὴ ἐπιταγή: «Ἅγιοι γένησθε, ὅτι ἐγὼ Ἅγιος εἰμί...» (Α΄.Πέτρ.1,15, Πρβλ. Λευιτ. 20,7,26).

⁴ Κακῶς ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ ἀποκαλεῖται «Καθολικὴ». Τέτοια εἶναι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς προς την πίστη. Αὐτὸ δεν ἐπιτρέπει αἴσθησι ἀυτάρκειας. Ὀφείλει να ἐξαπλώνει τη διδαχὴ της, ζητούμενο που παραπέμπει πάλι στην ἱεραποστολή. Βλ. και Ἀρχιμ. Γ. Καψάνη, Ἡ Ποιμαντικὴ Διακονία..., σσ. 45-47.

Η Ιεραποστολή ήταν εξαρχής πρώτιστο έργο της Εκκλησίας. Ο Αναστημένος Κύριος έδωσε εντολή στους Μαθητές Του να πορευθούν και να διδάξουν όλους τους λαούς⁵. Οι Απόστολοι έλαβαν την Πεντηκοστή το Άγιο Πνεύμα⁶ και ξεχύθηκαν σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο για να διδάξουν τους ανθρώπους και να τους εντάξουν στη Νέα Κιβωτό της Χάριτος, την Αγία Εκκλησία⁷. Η Ιεραποστολή στοχεύει στην επανένωση των ανθρώπων με τον Τριαδικό Θεό, που ηγείται της προσπάθειας⁸. Ο Παύλος και οι Μαθητές του Κυρίου είναι Απόστολοι ως απεσταλμένοι του Θεού στον κόσμο και η Εκκλησία είναι και «Αποστολική» ως Απεσταλμένη διαρκώς από τους διαδόχους των Αποστόλων, που επικουρεί ο Λαός του Θεού. Οι διωγμοί και οι αιρέσεις δε διευκόλυναν αρχικά τις ιεραποστολικές εξορμήσεις⁹.

Όμως ήδη από τα τέλη του 3^{ου} αι. ο Ιλαρίων από τη Γάζα κατηχεί Άραβες νομάδες. Αρχές του 4^{ου} αι. ο Γρηγόριος αναδεικνύεται «Φωτιστής¹⁰» των Αρμενίων.

⁵ «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά έθνη...» (Μτθ. 28, 19-20) και «πορευθέντες εις τόν κόσμον άπαντα κηρύξατε τό Εύαγγέλιον πάση τή κτίσει...» (Μάρκ. 16, 15-16. βλ. και Πράξ. 10,42). Δεν απέχει το «Και έσεσθέ μοι μάρτυρες... έως έσχάτου τής γής» (Πράξ. 1,8).

⁶ Πράξεων 2^ο κεφ.

⁷ «...τοίς έθνεσιν άπεστάλη... τό σωτήριον του Θεού...» (Πράξ. 28,28).

⁸ «...ίνα ή ό Θεός τά πάντα έν πάσιν» (Α΄ Κορ. 15,28). Η συμμετοχή του Τριαδικού Θεού επιμερίζεται ενδεικτικά στον Πατέρα (Α΄ Κορ. 1,1. 12, 28), στον Υίο (Μτθ. 11, 27. Πράξ. 2, 47) και στο Άγιο Πνεύμα (9,31), συμμετέχουν δε και οι Άγγελοι (Πράξ. 8, 26. 10,3), ενώ η όλη προσπάθεια, πέρα από εντολή του Θεού, είναι και οφειλή (Ρωμ. 1,14) & ανάγκη (Α΄ Κορ. 9, 10), βλ. Βουλγαράκη, Ιεραποστολή.

⁹ Ο Η. Βουλγαράκης, «Η αποφυγή...», χρεώνει σε τρεις παράγοντες την αποφυγή, που είναι: α) Η απώθηση των γυναικών, β) Η αδυναμία των απλοϊκών πιστών έναντι λογίων εθνικών και γ) Το ανέτοιμο ακροατήριο.

¹⁰ Επίσκοπος εξ εγγάμων. βλ. Αθ. Αρβανίτη, Γρηγόριος ο Φωτιστής, Θ.Η.Ε. τ. 4, σσ. 813-816.

Στα τέλη του 4^{ου} αι. ο Ι. Χρυσόστομος οργανώνει ιεραποστολή στη Φοινίκη. Τον 6^ο αι. εκχριστιανίζονται οι Ούννοι και άλλοι επιδρομείς του Βορρά. Ακολουθούν τον 9^ο αι. οι Σλάβοι με τους μεγάλους και αγίους Ιεραποστόλους Κύριλλο και Μεθόδιο.

Η Ιεραποστολή δε σταμάτησε ποτέ και βέβαια ήταν πάντα συνάρτηση πυρωμένων καρδιών αλλά και συνθηκών, που άλλοτε ευνοούσαν και άλλοτε επέβηλαν αναβολή¹¹. Οργανωμένη ιεραποστολική προσπά-

¹¹ Για την Ιεραποστολή στην Αλάσκα η ΘΗΕ (2,11-19) φιλοξενεί ένα ωραίο κείμενο του αρμοδιότερου όλων για τέτοια θέματα Αναστασίου Γιαννουλάτου (νυν Αρχ/που Αλβανίας), όπου ο συγγραφέας αναφέρει μεταξύ των άλλων: «Κοιτίς της Ορθοδοξίας στο Δυτ. Ημισφαίριον και η περιοχή εις την οποίαν εγράφησαν αι υπερχωότεραι ίσως σελίδες της Ορθοδόξου Ιεραποστολής των τελευταίων αιώνων» (ό.π.σ.11) Η Ιεραποστολή εκεί ξεκίνησε από τη Ρωσία τα τέλη του 18^{ου} αι. Το 1824 έγινε εντονότερη προσπάθεια με πρωτεργάτη τον έγγαμο ιερέα Ιωάννη Βενιαμίνωφ, η ζωή του οποίου χαρακτηρίστηκε ως «εποποιία αγάπης». Ο ίδιος, μετά τη χηρεία του, αναδείχτηκε Επίσκοπος και κατέληξε Μητροπολίτης Μόσχας. Οι Έλληνες της Αλάσκα, γύρω στους 2.000 το 1916, κτίσανε το 1959 το Ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα στο Anchorage, αλλά σήμερα υπολογίζονται γύρω στους 100. Ενδιαφέρον επίσης το κείμενο για την Κορέα του Κων. Μπούντα, Θ.Η.Ε.7,828-835. Εκεί κυριαρχούσε ο Σαμανισμός, με αναρίθμητους θεούς και δαίμονες, με επικεφαλής το Hananim (Κύριος του Ουρανού), τον 4^ο αι. μ.Χ. ήλθε ο Κομφουκιανισμός και ακολούθησε ο Βουδδισμός τους 4^ο-5^ο αιώνες. Οι Ιησουίτες διέδωσαν το Χριστιανισμό από το 16ο αι. Οι Προτεστάντες εμφανίστηκαν τα τέλη του 19^{ου} αι. σχεδόν μαζί με την Ορθοδοξία, που εκπροσωπούσε η Ρωσική Εκκλησία, η οποία αποσύρθηκε με την επικράτηση του αθεϊστικού καθεστώτος το 1917. Οι Έλληνες του Εκστρατευτικού Σώματος (1950-55) ανακαίνισαν το Ναό του Αγίου Νικολάου της Σεούλ. Σήμερα επιτελείται εκεί, με τις ευλογίες του Οικ. Θρόνου, λαμπρό ιεραποστολικό έργο από το Σεβ. Μητροπολίτη Σωτήριο και τους συνεργάτες του. Για την Ινδία, κατατοπιστικό το κείμενο του Π. Πάλλη σε Θ.Η.Ε. τ. 6, σσ. 878-96. Ο δραστήριος εκεί Ιεραπόστολος Ιγνάτιος Σεννης είναι σήμερα Επίσκοπος Μαδαγασκάρης. Ιεραποστολικές δραστηριότητες έχουμε σε Καραϊβική, Κολομβία, Ιαπωνία, Χονγκ-Κονγκ κ. ά., όλες υπό την αιγίδα του Οικουμενικού μας Θρόνου. Αξιομνημόνευτος ο εγκαινιασμός του Ι. Ν. Αγίου Νικολάου στην Κούβα (25-1-2004) από τον Οικ. Πατριάρχη και η συμβολή του Φιντέλ Κάστρο.

θεια ξεκίνησε η Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας Ελλάδος, που ιδρύθηκε το 1936 για τον επανευαγγελισμό του λαού¹² (εσωτερική Ιεραποστολή), αλλά και για την ενίσχυση των προσπαθειών στις διάφορες χώρες.

Ελπιδοφόρο Ιεραποστολικό έργο έχει ξεκινήσει στη Ν. Αφρική με πρωτοβουλίες των Σεβ. Μητροπολιτών Ιωαννουπόλεως & Πρετορίας κ. Σεραφείμ και Καλής Ελπίδος κ. Σεργίου¹³, επί Πατριάρχου Κυρού Πέτρου και συνεχίζεται επί Α.Θ.Μ. Πατριάρχου Θεοδώρου Β΄.

Η ιεραποστολή της Εκκλησίας διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική. Η α΄ αναφέρεται στο συνεχή επανευαγγελισμό. Οι Χριστιανοί μας αγνοούν ή γνωρίζουν ελλιπώς θεμελιώδη δόγματα της πίστεως. Τούτο οφείλεται στην αμέλεια των ποιμένων και στην υλιστική και χρησιμοθηρική εποχή μας συνεργούντος βεβαίως και του επικρατήσαντος νηπιοβαπτισμού¹⁴.

Η όποια ιεραποστολή προϋποθέτει ό,τι και μια καλή διαπροσωπική σχέση. Απαιτείται χαμόγελο στα

¹² Ήδη από το 1812 η Ρωσική Εκκλησία ίδρυσε στην Πετρούπολη τη Ρωσική Βιβλική Εταιρεία, με σκοπό την Ιεραπ/λή. Το 1844 συστήθηκε στο Λονδίνο η Χρ/κή Αδελφότης Νέων (ΧΑΝ), τάσσοντας επίσης την Ιεραποστολή μεταξύ των στόχων της. Στην Ελλάδα η ίδια οργάνωση ήλθε το 1921. Η αδελφότητα θεολόγων «Ζωή», που ιδρύθηκε το 1907, έταξε μεταξύ των στόχων της και το ιεραποστολικό έργο. Το μάθημα της Ιεραποστολικής άρχισε να διδάσκεται στη θεολογική Σχολή του Εδιμβούργου το 1867, ακολούθησαν η Ιερατική Ακαδημία του Καζάν Ρωσίας το 1854, η Ευαγγελική θεολογική Σχολή της Halle Γερμανίας το 1897, η Ρωμ/κή θεολογική Σχολή του Munster Γερμανίας το 1911, ενώ στην Ελλάδα έγινε πανεπιστημιακό μάθημα μόλις το 1970.

¹³ Τον Ιούλιο & Αύγουστο 2004 είχα την ευκαιρία να δω από κοντά και να εκτιμήσω το ιεραποστολικό αυτό έργο.

¹⁴ Δεν είναι υπερβολή να ισχυριστούμε πως το τελευταίο που απασχολεί πολλούς γονείς & αναδόχους είναι η αυτονόητη υποχρέωση να κατηχηθεί το βρέφος στην Ορθόδοξη πίστη.

συνήθη, σοβαρότητα στα δύσκολα, σιωπή στα τραγικά. Οι καλοί τρόποι διευκολύνουν την κατάκτηση μιας μεγάλης αρετής που λέγεται δ i á κ ρ i σ η¹⁵. Το χριστιανικό ήθος απαιτεί τη στοιχειώδη εφαρμογή των ευαγγελικών επιταγών. Καθημερινός αγιασμός, ειρηνική διευθέτηση των θεμάτων, ανεξικακία, αγαπητική διάθεση, συνεχής τοποθέτηση στη θέση του άλλου, οικείου ή αντίπαλου, και πλείστα άλλα συνθέτουν το ήθος το χριστιανικό.

Η ορθή διαπροσωπική σχέση, αναγκαία στον ποιμένα, στον παιδαγωγό, στο σύζυγο και πατέρα και στον κάθε κοινωνικό εργάτη, πολύ λίγο διδάσκεται και σπάνια αποκτάται στην πορεία. Είναι μάλλον έμφυτο χάρισμα και μια ξεχωριστή δωρεά του Θεού για κείνους που ο Ίδιος επιλέγει. Η έλλειψή της δε συνιστά απαραίτητως ανόμημα. Σε αμαρτία μπορεί να εξελιχθεί η μη έγκαιρη συνειδητοποίησή της ή η ανάληψη ρόλων που την προϋποθέτουν. Πολλοί πνευματικοί δηλώνουν πως δεν τα καταφέρνουν με την επικοινωνία και δοκιμάζουν άλλους ρόλους. Αντίθετα υπάρχουν αρκετοί «άτσαλοι» και ακοινωνήτοι που προκαλούν μόνο πόνο και δάκρυα σ' αυτούς που τους εμπιστεύονται. Βλέπουμε συχνά αρκετά θύματα τέτοιων «προσωπικοτήτων»...

Η πνευματική καλλιέργεια είναι προϊόν συνεχούς προσευχής και εσωτερικής αναζήτησης. Και αυτά πλάι σε ένα Γέροντα που ελέγχει διακριτικά την πορεία. Μια πορεία ως τις τελευταίες στιγμές της ζωής μας. Δείγματα πνευματικής καλλιέργειας είναι το χαμόγελο και η ελπίδα στον άλλο και η ταυτόχρονη αυστηρότητα στον εαυτό μας. Ο κάθε έπαινος θα πρέπει να μεταφράζεται αμέσως όχι σαν διαπίστωση, αφού απέχουμε πολύ από αυτό που μας θεωρούν,

¹⁵ Οι κακοί τρόποι του κοσμικού εξισώνονται με την αδιακρισία του πνευματικού.

αλλά σαν μια ελπίδα του ταλαιπωρημένου ανθρώπου να βρει επιτέλους ένα άνθρωπο που θα τον βοηθήσει. Δε δικαιούμαστε να θεωρήσουμε τον εαυτό μας καλλιεργημένο πνευματικά, όχι από ταπεινοφροσύνη, αλλά γιατί στ' αλήθεια είμαστε ακαλλιέργητοι. Αν το παραδεχτούμε αυτό, έχουμε ελπίδα σωτηρίας. Αν νομίσουμε πως κάτι είμαστε, μπορεί να γίνουμε ίσως πρόξενοι σωτηρίας άλλων, αλλά οι ίδιοι θα έχουμε καθεί...

Η θεολογική κατάρτιση του ποιμένα είναι μια πολύ σοβαρή υπόθεση που αντιμετωπίζεται δυστυχώς ανεύθυνα. Πρέπει να επιλέγουμε ανθρώπους, που και αν δεν έχουν τίτλους έχουν την τάση της μελέτης. Θεολογία σημαίνει πρώτιστα προσευχή¹⁶, αλλά και μελέτη και έρευνα με βιβλιογραφία, αποδελτίωση, σχεδιάσματα, συμμετοχή σε συνέδρια και σεμινάρια, συχνή καταφυγή σε Μονές, συνεργασίες, δημοσιεύσεις. Σε μια εποχή που το πανεπιστημιακό δίπλωμα θεωρείται λίγο, ο ποιμένας θα είναι αγράμματος; Όποιος θεωρεί λύση την «κλήση» του δεν ωφελεί την Εκκλησία¹⁷. Όταν ο ψαλμωδός ομολογούσε ότι: «Ὁ νόμος Σου μελέτη μου ἐστίν» και μάλιστα «ὄλην τὴν ἡμέραν¹⁸» δε νομίζουμε ότι χρειαζόταν κάποιο πτυχίο για να το κάνει. Όλοι δικαιούνται να μελετούν, στους Ιερείς οι Επίσκοποι οφείλουν επιπλέον και να το ελέγξουν, ώστε να έχουν συνεργάτες και ποιμένες «κατ' ἐπίγνωσιν».

Η Εσωτερική Ιεραποστολή της Εκ-

¹⁶ Υπόψη πάντα ο λόγος του Ευαγρίου του Ποντικού: «Εἰ Θεολόγος εἶ, προσεύξει ἀληθῶς».

¹⁷ Μόνο αν οσφρανθεί ο Επίσκοπος έντονη διάθεση μελέτης και κρίνει ότι έχει τον τρόπο να τον βοηθήσει στις αναζητήσεις του, τότε μόνο θα τολμήσει να τον καταστήσει ποιμένα και θα του ζητήσει δημόσια δήλωση ότι θα συνεχίσει να μελετά. Στη συνέχεια θα ελέγξει και θα ανταμείψει την έφεση.

¹⁸ Ψαλμός 118, 77, 92, 97, 174.

κλησίας μπορεί να επιδιωχθεί με πολλά μέσα. Προϋποτίθεται ότι κύτταρο της εκκλησιαστικής ζωής είναι η μικρή και συγκροτημένη Ενορία¹⁹. Μια προσεγγμένη Ακολουθία με σύντομη ομιλία είναι πάντα ό, τι καλύτερο. Η διανομή εντύπων σε απλή γλώσσα είναι εποικοδομητική. Ένας ραδιοφωνικός σταθμός της τοπικής Εκκλησίας ασφαλώς και θα βοηθήσει. Συχνές επισκέψεις της Ενορίας σε Μοναστήρια επιβάλλονται.

Θεωρούμε πάντως απαραίτητη μια απογευματινή ομιλία μέσα στο Ναό ή σε παρακείμενη αίθουσα. Εδώ οι πιστοί κάθονται, ακούνε μια εισήγηση για 15' - 20' και ακολουθεί πειθαρχημένος διάλογος, κάθετος και οριζόντιος, πάνω στο θέμα που θίγεται. Ύστερα δίνεται η ευκαιρία να τεθούν από τους πιστούς και ερωτήσεις εκτός θέματος για τα εκκλησιαστικά επίκαιρα, για κοινωνικά προβλήματα, για παγκόσμιες ειδήσεις. Όλα είναι χρήσιμα και ο Ιερέας θα απαντήσει με σεμνότητα σε όσα νομίζει, σε όσα γνωρίζει, σε όσα πιστεύει. Κάποια θα αφήσει για την επόμενη σύναξη. Αν υπάρχει κάποιος λόγιος στο ακροατήριο θα επιστρατευτεί, ώστε να μελετήσει και να εισηγηθεί εκείνος στην προσεχή σύναξη για περιορισμένο χρόνο. Έτσι θα νιώσει ο ίδιος και η ομάδα καλύτερα.

Θέματα που ζητούνται σ' αυτές τις συνάξεις είναι συνήθως καθημερινά προβλήματα των πιστών. Προέχει πάντα η μελέτη της Αγίας Γραφής, αλλά δεν πρέπει να θεωρούνται αμελητέα και τα άλλα, που απασχολούν τους ανθρώπους μας. Ο καλός μάστορας θα τα συνδέσει όλα με το Ευαγγέλιο, θα πάρει από εκεί την αφετηρία του και από εκεί θα συναγάγει τα συμπερά-

¹⁹ Αναφερόμαστε ειδικά στις πόλεις και κάνουμε λόγο για Ενορία δύο-τριών χιλ. χρ/ών. Σε ακραίες περιπτώσεις μπορεί να μιλάμε για διπλάσιο αριθμό. Από κει και πέρα υπάρχει δυσκολία, όση καλή πρόθεση κι αν υπάρχει. Ενορίες των Αθηνών μερικών δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων, μάλλον άγχος θα έπρεπε να δημιουργεί παρά αίσθηση υπεροχής...

σμάτά του. Καλό είναι να έχει ζητηθεί πίνακας θεμάτων από τον προηγούμενο χρόνο, για να μελετηθούν το καλοκαίρι. Σε πολύ σοβαρά θέματα δε μειώνεται ο ομιλητής προσκαλώντας ένα καλό συγγραφέα, ένα πανεπιστημιακό δάσκαλο, ένα σεμνό ερευνητή, που θα νιώσει ευχάριστα βλέποντας να εκτιμάται η δουλειά του²⁰.

Τα θέματα της απογευματινής σύναξης μπορούν να γίνουν προσεγμένα έντυπα, για να μελετηθούν και αργότερα. Η σύναξη δε θα περιοριστεί στην αίθουσα. Από εκεί θα προέλθουν οι ομάδες της πρόνοιας, των πενθούντων, των ασθενών, των μοναχικών ατόμων, των αποφυλακιζομένων, των ζευγαριών που χρειάζονται στήριξη κ.λπ. Χριστιανική σύναξη χωρίς πρόνοια δε διαφέρει από μια προτεσταντική συντροφιά.

Επιπλέον, η απογευματινή σύναξη πρέπει να ετοιμάζει προσκυνήματα και εκδρομές. Αρκετά Μοναστήρια προσφέρονται για επίσκεψη, συμπροσευχή και ενημέρωση. Οι πιστοί πρέπει να επισκεφτούν τα μουσεία μας και να ενημερωθούν για τους θησαυρούς τους. Υπάρχουν επίσης χώροι εθνικών θυσιών, τόποι φυσικής ομορφιάς, που δεν επιτρέπεται να αγνοούνται. Μια εκδρομή πρέπει να έχει πολλαπλούς στόχους και μπορεί να τους πετύχει όλους επιστρατεύοντας ύμνους, ξενάγηση, συνεστίαση, χορούς και τραγούδια. Όλα κρίσιμα στα πλαίσια του μέτρου. Η αδελφοποίηση Ενοριών, υπό την ευλογία των οικείων Ιεραρχών, μπορεί να λειτουργήσει θετικά.

Η Εσωτερική Ιεραποστολή αμελείται από πολλούς ποιμένες διότι θεωρούνται δεδομένοι οι πιστοί μας²¹. Μ' αυτή τη λαθεμένη αντίληψη γινόμαστε διαχειριστές των τρεχόντων θεμάτων της Ενορίας, συντάσσομε τα

²⁰ Οι καθηγητές της Θεολ. Σχολής δέχονται ευχάριστα να κάνουν τέτοιες παρεμβάσεις. Βέβαια δεν είναι όλοι κατάλληλοι.

²¹ Με την «ταυτότητα» Χ. Ο. ίσως ηρεμούμε περισσότερο...

έγγραφά μας σαν καλοί δημόσιοι υπάλληλοι, χαμογελάμε στις κυρίες που μας δηλώνουν θαυμάστριες και πάμε σπίτι μας για ένα ύπνο χωρίς ερινύες...

Ως Εξωτερική Ιεραποστολή θεωρείται η κατήχηση και η βάπτισα αλλοθρήσκων και ετεροδόξων. Υπάρχουν ιεραποστολικά κέντρα σε όλο τον κόσμο. Η ιεραποστολή αυτή είναι θεμελιώδης υποχρέωση της Εκκλησίας. Η εντολή του Κυρίου στους Αποστόλους είναι σαφέστατη και είναι αξιοπρόσεκτο ότι οι σχετικοί λόγοι Του αποτελούν και την τελευταία Του υποθήκη: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά έθνη... (&) κηρύξατε... πάση τή κτίσει²²...».

Οι Απόστολοι ξεχύθηκαν στον κόσμο ευαγγελιζόμενοι το λαό. Η Αποστολική Εκκλησία, ως αποστολλομένη διαρκώς, δίδαξε με τους Αποστόλους αρχικά και με τους Ιεραποστόλους Της μετά όλο σχεδόν τον κόσμο. Κανείς αξιόλογος εκκλησιαστικός άνδρας δεν αναπαύτηκε σε ό, τι παρέλαβε, αλλά αγωνίστηκε για την αύξηση της ελπίδας και τη διεύρυνση της Βασιλείας. Ο Άγιος Γρηγόριος Νεοκαισαρείας, γενόμενος Επίσκοπος τον 7^ο αιώνα, βρήκε στην επαρχία του 17 μόνο Χριστιανούς. Προσευχήθηκε και εργάστηκε με όλες τις δυνάμεις του. Βρήκε εμπόδια και απειλήθηκε, αλλά δε δειλίασε, γιατί πίστευε στη διαβεβαίωση του Κυρίου: «Μείζων έστιν ό έν ύμίν ή ό έν τῷ κόσμῳ²³». Δεήθηκε πολλές φορές θερμά «μετά πολλῶν δακρύων». Έδωσε τον ευαγγελικό του λόγο και τη σύμφωνη με αυτόν ζωή του και κατάφερε, στα 30 χρόνια της ποιμαντορίας του, λίγο πριν από την κοίμησή του το 270 μ. Χ., να αφήσει μόλις 17 ειδωλολάτρες²⁴! Του ήταν

²² Ματθ. 28,19 & Μάρκου 16, 15 αντίστοιχα.

²³ Α΄. Ίω. 4, 4.

²⁴ Ο Γ. Μαντζαρίδης (Θ.Η.Ε., τ. 4, σ. 752-4), το θεωρεί κάπως υπερβολικό και ίσως έτσι να είναι. Δείχνει ωστόσο την ποιμαντική συνείδηση και ευθύνη του Αγίου.

τόσο εύκολο να ασχοληθεί με κείνους τους 17 και να περιορισθεί σ' αυτούς. Ίσως να εξυπηρετούσε καλύτερα και τους ίδιους που θα τον είχαν ολοκληρωτικά δικό τους, «κατάδικό τους», όπως μας θέλουν και σήμερα πολλά μέλη του ποιμνίου μας²⁵.

Μια τρίτη μορφή Ιεραποστολής καθόλου αμελητέα είναι η Εσωτερική Ιεραποστολή στην Ξένη, που λειτουργεί και ως Εξωτερική Ιεραποστολή, σε συσχετισμό με το χρόνο παραμονής του ποιμένα και τις σχέσεις των ομογενών με τους ιθαγενείς αδελφούς μας.

Οι Έλληνες του Εξωτερικού είναι οι πιο συμπαθείς αδελφοί μας. Έφυγαν με πίκρα. Πολλοί μετανάστευσαν κάτω από συνθήκες φτώχειας και εξαθλίωσης. Ας μη λησμονούμε πως η Ελλάδα ήταν συνεχώς σε πόλεμο. Ήλθε και η προσφυγιά της Μ. Ασίας και του Πόντου. Οι ήρωες και μάρτυρες της αγιασμένης και αιματόβρεκτης γης, που έδωσε μυριάδες αγίων, βρέθηκαν ξεριζωμένοι στη μητρική αγκαλιά, που είχε καλή πρόθεση, αλλά χωρίς μέσα. Πολλοί πρόσφυγες στράφηκαν τότε στην Ξένη και ξεκίνησαν μια νέα ζωή. Στον πόλεμο του '40 και στην Κατοχή φύγανε κι άλλοι. Στη συνέχεια η Ελλάδα έγινε ερείπιο από τη γερμανική λαίλαπα και τον εμφύλιο. Οι μεταναστεύσεις ομαδικές προς Ευρώπη, Αφρική, Καναδά, Αυστραλία κ.λπ.

Η ομαδική μετανάστευση σταμάτησε στο τέλος της δεκαετίας του '60, δεδομένου ότι και οι συνθήκες στην Ελλάδα ήταν ήδη πολύ καλύτερες, αλλά και

οι χώρες υποδοχής δε χρειάζονταν άλλους. Αυτή η διακοπή μπορεί να φαντάζει ευχάριστη, αλλά υπήρξε επιζήμια για τους αδελφούς της Διασποράς. Όπως σημειώνω σε δυο μέχρι τώρα σχετικές εργασίες²⁶, η συνεχής άφιξη Ελλήνων στις παροικίες μας λειτουργούσε θετικά στη διατήρηση του γλωσσικού αισθητηρίου των Ελληνοπαίδων. Η συναναστροφή, η συνομιλία στα ελληνικά, η πολιτιστική ανανέωση, ήταν πολλαπλώς θετική. Τώρα, τριάντα χρόνια μετά τη διακοπή του ρεύματος, μια ολόκληρη γενιά νέων Ελλήνων δεν έχουν δει νέους μετανάστες. Όσοι δεν είχαν και την ευκαιρία να επισκεφτούν την Ελλάδα στην παιδική τους ηλικία, δε μιλούν πια ελληνικά. Οι συνέπειες στη Λατρεία και στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας είναι κατανοητές...

Σε κάθε περίπτωση, μιλάμε σήμερα για μια άλλη Ελλάδα εκτός Ελλάδος²⁷. Πιο ζωντανή, πιο ελληνική και πιο Ορθόδοξη από τη Μάνα, που αλλοιώνεται χωρίς ίσως να το συνειδητοποιεί. Οι Έλληνες του Εξωτερικού κατάλαβαν, από την πρώτη μέρα της εγκατάστασής τους στην Ξένη, ότι δεν θα έχουν ελπίδα και χαρά χωρίς ένα κέντρο αναφοράς κοινής πίστης και προσδοκίας. Χτίσανε Ναούς για τη λατρεία τους. Τους στόλισαν με εικόνες και ιερά σκεύη από την Πατρίδα και ζήτησαν Ιερείς από την Ελλάδα. Φτιάξανε ευρύχωρες αίθουσες πλάι στους Ναούς, με κίονες και αετώματα σαν του Παρθενώνα, οργανώθηκαν σε Κοινότητες, σαν εκείνες των προηγούμενων αιώνων σε πολλές περιοχές της Ευρώπης. Οι εορτές των Ελλήνων της Διασποράς έχουν παλμό και δύνα-

²⁵ - Ασχολήσου με μένα... μην απλώνεσαι... Έχεις εμάς, τι τους θες τους άλλους; Φράσεις που ηχούν στ' αυτιά μου συχνά. Δυστυχώς δεν είναι μόνο τα λαϊκά στρώματα. Σεβαστός παν/κός δάσκαλος, μακαριστός ήδη, με συμβούλευσε να μην πάω στο Ζαΐρ! Κι άλλος σύγχρονος δε θέλει κουβέντα! Βλ. Ζήση Θ. Διαθρησκειακές συναντήσεις: Άρνηση του Ευαγγελίου και προσβολή των Αγίων Μαρτύρων, 2003, σσ. 136.

²⁶ Ι. Ο Ελληνισμός της Νέας Ζηλανδίας, Wellington, 1990, σσ. 272, 2. Ο Ελληνισμός της Whyalla, Χαϊδάρι, 1999, σσ. 80.

²⁷ Αναφέρουμε ενδεικτικά ότι, πέραν της έντονης επιστημονικής και επιχειρηματικής παρουσίας των Ελλήνων στην Ξένη, έχουν αναδειχτεί 100 Έλληνες Βουλευτές σε 56 χώρες του κόσμου. Εφ/δα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 16-7-2000.

μη που δεν τα συναντάς εδώ. Οι Έλληνες, ακόμα και της β´ ή και της γ´ γενιάς θέλουν να γιορτάσουν, να σηκώσουν την ελληνική σημαία, να παρελάσουν, να βροντοφωνάξουν «Ζήτω η Ελλάδα», «Ζήτω η Ορθοδοξία». Την ίδια στιγμή οι εδώ δάσκαλοι άγχονται για να συγκροτήσουν τμήματα στις εθνικές εορτές. Στις προφάσεις των παιδιών προστίθενται τα τηλεφωνήματα των γονιών... Το εξοχικό περιμένει. Δυο μπάνια στη διαδρομή και ένα στη θάλασσα... Το άγχος της κυκλοφορίας έχει γίνει χρόνια ασθένεια, ο αριθμός των θυμάτων του κάθε Σαββατοκύριακου είναι πια μια συνηθισμένη υπόθεση...

Οι Έλληνες της Διασποράς είναι το πιο συμπαθές τμήμα του Ελληνισμού. Οποιαδήποτε θυσία αξίζει τον κόπο. Πολλές φορές τόνισα στους εκάστοτε αρμόδιους ότι είναι απόλυτη ανάγκη να ισχύουν για τους Έλληνες αυτούς τα ακόλουθα:

- α´. Διαρκής, κατά το δυνατόν, παρουσία ιερών,
- β´. Τοποθέτηση δασκάλων της ελληνικής γλώσσας,
- γ´. Πρόγραμμα φιλοξενίας Ελληνοπαίδων εδώ.

Αυτά τα θεμελιώδη, υπό τον όρο της αποστολής των καλύτερων που έχουμε εδώ. Κι αν δεν μπορούμε να το κάνουμε σε μόνιμη βάση, ας το επιχειρήσουμε εποχικά. Είναι προτιμότερο να πάει κάποιος αξιόλογος για δυο - τρεις μήνες, παρά να φορτωθούν «ένα βάρος», από το οποίο οι εδώ αρμόδιοι θέλουν ίσως να απαλλαγούν²⁸. Τότε η Διασπορά ταλαιπωρείται. Η νεολαία μας δεν έλκεται στη γλώσσα και η Ορθοδοξία χάνει, αφού το πρόσωπο ενσαρκώνει αναζητήσεις και προσδοκίες, οι οποίες μηδενίζονται με την απόρριψή του.

Τον Ελληνισμό της Ξένης θεώρησα πως είχα υποχρέωση να υπηρετήσω, ευκαιριακά δυστυχώς, ιδιαίτερα σε μεγάλες ημέρες της Εκκλησίας μας, όπως τα

²⁸ Οι απειλές δηλ. του τύπου: -Θα σε στείλω στη Γκούρα, δεν μπορεί να παραλλαγούν με το: - Θα σε στείλω στην Αφρική.

Χριστούγεννα και η Μεγάλη Εβδομάδα με το Πάσχα. Εορτές που είναι τουλάχιστον οδυνηρό να τις περνούν οι Έλληνες χωρίς την παρουσία Ιερών. Η κοντόφθαλμη ένσταση για τις δικές μας ελλείψεις καταρρίπτεται με την επισήμανση ότι εδώ με μια μετακίνηση μπορεί κανείς να μετάσχει στη Λατρεία, αρκεί να το θέλει... Έξω οι αποστάσεις είναι απαγορευτικές. Μιλάμε για εκατοντάδες χιλιόμετρα, αεροπορική μετακίνηση και υποχρέωση παραμονής για μέρες...

Είναι κρίμα να συνωστίζονται 3-4 Ιερείς σε ένα Ναό μεγαλούπολης, ενώ υπάρχουν αδελφοί που πενθούν για την έλλειψη. Εκκλησία που δεν ευαισθητοποιείται σ' αυτή την ανάγκη δεν μπορεί να είναι Εκκλησία του Χριστού που έδωσε την εντολή «Πορευθέντες...».

Με την πείρα πολλών Ιεραποστολών, και μέσω του μακαριστού Μητροπολίτου Νικαίας Γεωργίου είχα εισηγηθεί στην Εκκλησία μας:

- α´. Δημιουργία σώματος ιερών, πρόθυμων να μεταβαίνουν κατά τις εορτές σε Παροικίες,
- β´. Ερώτημα στον Οικουμενικό Θρόνο και τα λοιπά Πατριαρχεία, για ένα κατάλογο αυτών των κενών,
- γ´. Συγκρότηση Επιτροπής της Ι. Συνόδου, για ρύθμιση των λεπτομερειών μετάβασης και παραμονής.

Απάντηση δεν πήρα, αλλά δεν ανήκω σε κείνους που τα περιμένουν από τους άλλους. Με προσωπική ευθύνη επιχειρήσα δέκα εξόδους στην Υφήλιο, χωρίς αμοιβή. Οι δυσπιστίες της υποδοχής εξελίχθηκαν σε κρουνούς δακρύων στον αποχαιρετισμό²⁹. Και συνέχισα την επικοινωνία με τηλεφωνήματα, με αλληλογραφία³⁰, με αποστολή εντύπων. Νιώθω πολύ

²⁹ Στη Ν.Ζ. ποτίσαμε τις μοκέτες του αεροδρομίου! Κάποιος κ. Νταρζάνος στην Αυστραλία δεν μπορούσε να πιστέψει πως επισκεπτόμουν στο νοσοκομείο τον ασθενή πατέρα του, χωρίς να αποβλέπω σε υλικό όφελος...

³⁰ Κάποιοι απομονωμένοι επιδιώκουν και εξομολόγηση με αλληλογραφία. Αντικανονικό, μα ιδιόμορφο και συγκινητικό!

όμορφα όταν δέχομαι κάρτες και τηλεφωνήματα από όλα τα πλάτη και μήκη της γης, έστω και σε απίθανες ώρες³¹. Τους νιώθω πλάι μου και τους μνημονεύω πάντα στην Ιερά Πρόθεση, ζητώντας τους να προσεύχονται κι αυτοί. Πολλοί ήλθαν στο Ναό της Παναγίας, κάποιους φιλοξένησα, άλλους συνόδευσα σε προσκυνήματα. Βρήκαμε την ευκαιρία να τα ξαναπούμε, να θυμηθούμε κόπους και αγωνίες, κάποτε και δάκρυα. Συζητήσαμε προβλήματα αδελφών αναζητώντας λύσεις. Και συνεχίζουμε την επικοινωνία.

Έτσι, οι εβδομάδες παραμονής εκεί επεκτείνονται σε χρόνια, όσα ο Θεός επιτρέψει, για τη δόξα του Αγίου ονόματός Του και για την αίσθηση ότι κάτι λίγο, μικρό και ασήμαντο, μπόρεσα να προσφέρω με τις ταπεινές μου δυνάμεις. Οσάκις ανοίγω το γραμματοκιβώτιό μου ψάχνω πρώτα τις επιστολές από τη Διασπορά.

Με την Ιεραποστολή σε τέσσερις Ευρωπαϊκές χώρες ασχολήθηκα το 2003, ικανοποιώντας τόσο τους ενορίτες όσο και τους Ομογενείς μας. Ακολούθησε το Ζαΐρ, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία³². Αν ο Θεός μου δώσει ψυχική και σωματική υγεία θα δημοσιεύσω σύντομα την εμπειρία μου στη Λατινική Αμερική. Αν στο μεταξύ με καλέσει και δεν προλάβω, Εκείνος «καί τήν πρᾶξιν τιμᾶ καί τήν πρόθεσιν ἐπαινεῖ...».

Θα ήθελα πάντως να πήγαινα και σε άλλες χώρες, χωρίς δάφνες, απλά και ταπεινά. Συνδυάζω τον Παύλο με τον Οδυσσέα. Ο β' δε με εμπόδισε να προσπαθώ για τη δόξα του Αγίου Ονόματος του Θεού και για την επικράτηση και στη γη του Αγίου Θελήματός Του.

Τυχόν επιτυχίες είναι αποκλειστικά δικές Του. Εγώ διεκδικώ μοναχά τα λάθη, ελπίζοντας στην Άνωθεν κατανόηση, θεωρώντας δεδομένη την ανθρώπινη.

³¹ Λ.χ. η 5^η απογευματινή της Νέας Ζηλανδίας είναι για μας η 4^η μεταμεσονύκτια! Την ίδια ώρα στην Αργεντινή είναι 9 π.μ.

³² Βλ. πίνακα έργων σ. Πρόταξα το «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ», 2002, σσ. 96.